

Татјана С. Грујић
Јелена Р. Даниловић Јерemiћ
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Одсек за филологију
Катедра за англистику

УДК 811.111'373.612.2:808.2
81.255-057.875
DOI 10.46793/Uzdanica21.3.155G
Оригинални научни рад
Примљен: 25. април 2024.
Прихваћен: 20. децембар 2024.

МЕТАФОРИЧКА КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ЛЕКТУРЕ КОД СТУДЕНАТА АНГЛИСТИКЕ¹

Айспиракiј: У раду су представљени резултати истраживања спроведеног међу студентима англистике, полазницима новоуведеног изборног предмета *Лектиура и коректиура за преводиоце*, од којих је тражено да процес уређења текста представе на метафоричан начин. При анализи одговора примењена је теорија појмовне метафоре, а налази студије показују да испитаници активности које се одвијају док настаје коначна верзија превода претежно поимају помоћу изворног домена рада, како мануелног, тако и машинског (ЛЕКТУРА ЈЕ ЗАНАТСКА ПРОИЗВОДЊА / ПРУЖАЊЕ ФРИЗЕРСКИХ / КРОЈАЧКИХ УСЛУГА, ЛЕКТУРА ЈЕ ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА). Метафоричка концептуализација укључује и метафоре код којих се процес настанка текста превода поима помоћу домена ХРАНЕ И БИЉАКА, док су најмалобројније биле метафоре засноване на доменима УМЕТНОСТИ, СПОРТА, ЗДРАВЉА И ИГРЕ. Метафоре које су будући преводиоци одабрали како би изразили своје поимање језичког и техничког уређења превода у великој мери представљају одраз њиховог става према овом процесу, односно уверења да је његова суштина прављење и поправљање за које је неопходан вешт и систематичан рад. Оне истовремено представљају и скуп пресликавања која могу имати педагошку функцију, односно практичну примену у настави лектуре.

Кључне речи: лектура, превођење, теорија појмовне метафоре, настава.

1. УВОД

Лектура, као неизбежна а невидљива фаза припреме текста, никада није привлачила нарочиту пажњу академске јавности. Сами лектори сматрају да је најбоље када се њихов рад одвија и остаје иза кулиса (Макормак 1988: 95), односно када је његов резултат (текст) такав да се интервенције лектора на њему не могу приметити (Етхил 2000: 60). Другим речима, добри лектори су свесни чињенице да су њихове интервенције приметне само уко-

¹ Краћа верзија овог рада изложена је на међународном научном скупу „Језици и културе у времену и простору” (11), одржаном на Филозофском факултету у Новом Саду 18–19. 11. 2023.

лико су лоше (Гринберг 2018: 6). Иако их лаици неретко сматрају „пропалим” писцима, лектори су увек више од чувара језика и граматичких пуританаца. Као добронамерни критичари, они ауторов рукопис побољшавају и технички и језички (на нивоу семантике, граматике и правописа, стилистике), а код публикација које имају више аутора (новине, часописи, зборници и сл.) лектори представљају обједињујућу нит која разноврсне делове спаја у јединствену целину. Сам термин *лектура* потиче из латинског и означава читање. Лектор је, дакле, пажљиви читалац који „уклања све препреке између читаоца и ауторове поруке, односно идентификује и разрешава све евентуалне проблеме у тексту пре но што се он објави” (Бучер и др. 2006: 1, превод Т. Грујић²). Лектор је, другим речима, задужен „да ауторов материјал технички припреми за објављивање” (Вадинггам 2014: 27), односно да „ауторове идеје из рукописа уподоби како би могле да се штампају” (Бучер и др. 2006: 3). Ово задужење огледа се и у одговарајућем енглеском термину (*copy-editor*), чије је етимолошко порекло такође латинско, јер долази од лексеме *editor*, која у овом језику означава оног ко износи (нешто на видело). Мосоп (2001: iii) лектуру дефинише као „поступак проналажења проблема у тексту [...] и њиховог отклањања, односно свеукупног побољшања рукописа, при чему се посебно води рачуна да текст буде у складу са наменом и примерен будућим читаоцима”. Гринберг горњим дефиницијама додаје један важан аспект: задатак уређења рукописа увек подразумева постојање односа између аутора, текста и лектора, при чему лектор наступа као представник читалца (Гринберг 2018: 14). За доброг лектора битно је да има „вештину да сваки текст види као недовршен” (Гринберг 2018: 14), односно као материјал који се може додатно дорадити. Уколико је тако, поставља се питање када је рад на тексту готов. Гринберг наводи да сами лектори као крај процеса припреме текста духовито означавају онај тренутак када схвате да је потрошен сав новац из опредељеног буџета, односно када приме обавештење да се ближи истек рока за припрему (Гринберг 2018: 16). У погледу циља, лектор и аутор наступају са исте позиције: стреме ка томе да текст буде што бољи, имајући у виду да се он може читати на разне начине. Цудит Бучер и др. (2006: 4) дефинишу доброг лектора на следећи начин:

Добар лектор је редак створ: он је интелигентан читалац и тактичан критичар, особа којој је толико стало да сваки детаљ буде савршен да је спремна да сатима проверава ситнице које нарушавају доследност туђег рада, али која је истовремено довољно трезвена да не троши време улудо и не уноси непотребне измене због којих би могла да дође у сукоб са аутором (Бучер и др. 2006: 4).

---

² Све у раду цитиране наводе из енглеске литературе превела је Т. Грујић.

Најједноставније дефинисана, лектура је техничко, семантичко, стилско и граматичко уређење текста. Метафорично говорећи, лектор је нов, свеж пар очију који текст види на другачији начин (Етхил 2000: 73), односно који га сагледава из двоструке перспективе: аутора и читаоца. Отуда метафоре лектора као представника (заступника или адвоката) читаоца или аутора, односно посредника између ово двоје. Као представник односно заступник, лектор се труди да ауторова порука допре до читаоца без техничких и језичких препрека. Ова два метафорична поимања обједињена су у чувеном приручнику Џудит Бучер и др., где се наводи да је „лектор читаочев заступник и пишчев амбасадор” (Бучер и др. 2006: 1). Управо у том духу је ова вештина представљана студентима који су похађали курс *Лектура и коректура за преводиоце*: као процес сарадње, заједничког доношења одлука и толерантне комуникације са претходним и следећим учесницима у процесу.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је засновано на теоријском оквиру когнитивне лингвистике, односно теорије појмовне метафоре. Према овом приступу, језик сведочи о томе да је људски појмовни систем по својој природи метафоричан (Лејкоф, Џонсон 1980: 4). У прилог овој тврдњи иду резултати бројних потоњих лингвистичких истраживања која у великом броју међусобно несродних језика проналазе потврде, односно језичке реализације позадинских метафора у уму. Данас се конвенционално у когнитивној семантици, односно теорији појмовне метафоре, метафора дефинише као поимање и доживљавање једног ентитета посредством другог (Лејкоф, Џонсон 1980: 5). Сматра се да су појмовне метафоре систематичне и кохерентне јер настају као последица механизма мишљења који омогућавају разумевање, организацију знања и његово изражавање. Метафоре у језику, дакле, сматрају се изразом метафора у мишљењу.

Лејкофова Теорија појмовне метафоре (1993) почива на идеји да метафоре, које и саме произлазе из човекове интеракције са спољним светом, заправо пресудно утичу на то како људи поимају свет. Појмовна метафора настаје пресликавањем појмовног домена који је човеку познат и близак, односно изворног домена, на други појмовни домен који се жели разумети, или циљни домен, који је често апстрактан по природи. Приликом таквог, метафоричног поимања, успостављају се међудоменска пресликавања која су и сама метафоре и која се реализују у језику, те се у њему могу и наћи потврде пресликавања. Утврђене језичке потврде метафоричног поимања обично се исказују обрасцем А ЈЕ Б, после идентификације метафоричних израза који се сматрају њиховом реализацијом (Лејкоф 1987; Лејкоф, Џонсон 1999).

На пример, у исказима *Лектор чисти и текс од језичких грешака* или *Лектор коректору досијавља пречишћен текс* глагол *чисти* и придев *пречишћен* припадају изворном домену људског рада, односно чишћења, а не писања. Како се из примера види, ове две лексеме прошириле су значење, а теорија појмовне метафоре сматра да је у питању метафоричко проширење до кога је дошло због метафоричног поимања лектуре као чишћења. Другим речима, лексеме *чисти* и *пречишћен* (у значењу *очишћен, ослобођен сувишно*) сматрају се језичком реализацијом подлежа метафоре ЛЕКТУРА ЈЕ ЧИШЋЕЊЕ КОЈОМ СЕ СТРУКТУРИРА ДОМЕН УРЕЂЕЊА ТЕКСТА. Чак и сасвим површан преглед лексема које означавају рад на уређењу текста јасно показује да се у српском језику домен ЛЕКТУРЕ СТРУКТУРИРА КОНВЕНЦИОНАЛИЗОВАНИМ МЕТАФОРАМА ЧИШЋЕЊА И УРЕЂИВАЊА (ПРЕУРЕЂИВАЊА), чију је употребу практично немогуће избећи када се о овом домену говори. Метафора ЛЕКТУРА ЈЕ ЧИШЋЕЊЕ језички се реализује у изразима *очишћен/пречишћен* односно *очишћен/пречишћен* текст, *чисти* или *сјајан* рукопис, *обрисани/брисани/избрисани* делови чланка, *уклонити* стилистичке *мрље, изолирати* реченицу/синтаксу, *блистав* стил, *срећен* чланак. Друга сродна метафора заснована је на метафори ЛЕКТУРА ЈЕ УВОЂЕЊЕ РЕДА / УРЕЂИВАЊЕ, којом се припрема текста пресликава на уређивање простора (па тако имамо *уређену/преуређену/уредну* верзију), а чије се реализације огледају и у називима звања и улога у издаваштву: *уредник, уреднички*.

Концептуализације лектуре у енглеском језику заснивају се на слојевитости (Еванс 2004), односно лектора структурирају као некога ко пролази текст на различитим нивоима (слојевима) у распону од општих одлука о томе ко су читаоци и која је намена дела, до провере чињеница и граматичко-правописних, семантичких и стилистичких недоумица. Учестале су и метафоре чишћења и поправљања, где се лектори означавају као *хиџеничари* (енгл. *janitors*) или мајстори неодређене врсте (Гринберг 2018: 23). Поред ових најучесталијих, уобичајене метафоре ЛЕКТУРЕ заснивају се и на доменима здравља, комуникације, МАНУФАКТУРЕ ИЛИ ПРАРАДЕ И ПОСЕТИОЦА. Метафоре засноване на појмовном домену здравља успостављају пресликавања између ЛЕКТОРА И ЛЕКАРА, где лектор врши *преглед*, односно поставља *дијагнозу* текста и касније отклања његове *болке*. Недостаци текста, дакле, у овом поимању одговарају болестима, оболелом ткиву или туморима, а њихово отклањање лечењу, односно хируршкој интервенцији. Тако Плотник (1982: 44) у чувеном приручнику поучава лекторе како да „уоче *малине*, сувишне делове текста и *оперативно* их *уклоне* не *оштећујући* *здро*во *ткиво*”. На сасвим другом крају ове метафоре текст се поима као *леш*, а лектура као *обдукација* коју треба извршити над њим (Кларк 2017). Такође су неретке метафоре порођаја, где текст одговара *нерођеном* детету које аутор *носи у себи*, а лектор бабици, јер помаже да се текст *роди* и постане заједничко *че*го свих учесника у процесу припреме текста. Сами лектори често користе метафору комуникације,

односно разговора (а последично и расправе, свађе, односно дискусије) да објасне свој посао (Гринберг 2015: 49). Језичке реализације таквог поимања укључују: *разговор* са текстом, *уређиворе* са приручницима, *слушање/ослушкивање* пишевог гласа, као и тачно или нетачно *шумачење* или *пrenoшење* *јоруке аутора*. Присутна је и метафора САРАДЊЕ, где усамљени писац у лектору налази помагача и савезника (Овен 1996: 135) који са њим ради на остварењу заједничког циља. Лектор тако *шумаже* писцу, они *заједнички улажу напор* на уређењу текста, лектор *предлаже* а аутор прихвата сугестије које сматра корисним. Код метафора МАНУФАКТУРЕ или ПЕРАДЕ, текст се на лектуру прима у *сировом*, односно *непрерађеном* стању, дакле као репроматеријал, сиров материјал или сировина, који се *дорађује, деље, клеће, бруси*, односно ручном или машинском обрадом доводи до готовог производа, при чему се поступак може понављати више пута (Нелсон 2003: 136). Бележе се такође и метафоре ПОСЕТИОЦА, неког ко долази из далека, односно ко са извесне удаљености посматра рад. Ова удаљеност може бити и просторна и временска. Тако Гринберг (2018) наводи Вендинга (2013) који на тему лектуре сопственог дела каже: „The goal is to give yourself as much time between ‘I Finished A Book!’ and ‘I Am Editing That Book!’ as possible. You need to come to the edit with distance between You and It. You need to arrive [...]”. Истом метафором лектуру свог рада уоквирује и Зејди Смит (2011: 108, према: Гринберг 2018): „You need a certain head on your shoulders to edit a novel. It’s the head of a stranger who picks it off a bookshelf and begins to read”.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

У овом истраживању испитаници су били студенти друге године Англистике на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Сви студенти били су полазници новоуведеног предмета *Лектура и коректура за преводиоце*, а упитник су попуњавали на самом крају курса, када су се како теоретски тако и практично упознали са појмом лектуре и коректуре, задацима лектора односно коректора, као и другим улогама важним у процесу припреме текста (у нашем случају превода) за објављивање. Садржај овог предмета сасвим је прилагођен потребама будућих преводилаца; његов фокус није искључиво на језичком уређењу текста, већ се нужно више пажње посвећује ревизији преводиоачевог рада, односно значењском и терминолошком сравњивању превода са изворником (детаљније у: Мосоп 2001). Посебна пажња посвећивала се вештини комуникације и одржавању добрих међуљудских односа међу учесницима у процесу уређења, а поред дневника рада у којима су бележили своја размишљања, недоумице и описивали начин на који су доносили одлуке, прва ауторка је од својих студената тражила и да у једном пасусу метафорички представе процес уређења текста у коме су током на-

ставе учествовали. У истраживању су учествовала 44 испитаника, односно упитник су попунила 44 студента. Из истраживања су елиминисани испитаници који нису дали одговор на ово питање (6 студената), као и они чији одговор није садржао метафоре (што се догодило код 8 испитаника). На тај начин добијено је 30 одговора у којима су студенти понудили своју концептуализацију лектуре.

За утврђивање метафоричних израза у одговорима студената примењена је процедура МИП групе Праглецаз (2007). Према њеним ауторима, метафорични су они изрази који су употребљени у значењу које не одговара њиховом општем основном значењу које се наводи у речницима³, односно које се не може се појмити помоћу њега (попут *пречишћен* у ранијим примерима). Метафорична поимања лектуре даље су разврстана према изворном домену на коме су заснована. Затим су анализирана пресликавања која настају на основу подлежаног метафоричног поимања и која ће бити представљена у наредном одељку. Напомињемо да у овом раду није могуће изнети све метафоричне описе лектуре и да ће пресликавања бити поткрепљена одабраним примерима из корпуса сакупљеног за потребе овог истраживања.

4. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Иако истраживање није имало за циљ да испита вредност и применљивост метафоре као средства за процену знања, одговори испитаника недвосмислено наводе на закључак да су студенти који су овладали вештином лектуре без муке нудили неку метафоричну слику процеса лектуре, док су се код оних који су одговор на ово питање или сасвим избегли или изложили неметафоричним језиком, препричавајући дефиниције и примере који се могу наћи у уџбеницима, проблеми могли видети и на другим одговорима. Другим речима, резултати овог истраживања показују да су студенти који су одлично овладали градивом без изузетка били у стању да употребе метафору, док су се проблеми на пољу метафоричног изражавања јављали искључиво код студената који су и на друга питања у упитнику одговарали са мање успеха.

Тридесет прикупљених метафора разврстано је према изворном појмовном домену на коме су засноване. Највећи број метафора заснивао се на изворном домену рада, а укључивао је и мануелни (ЛЕКТУРА ЈЕ ЗАНАТСКА ПРОИЗВОДЊА / ПРУЖАЊЕ ФРИЗЕРСКИХ/КРОЈАЧКИХ УСЛУГА) и машински, односно индустријски рад (ЛЕКТУРА ЈЕ ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА). У овом одељку изнећемо идентификоване метафоре и на њима заснована пресликавања, која

---

³ За утврђивање значења коришћен је Речник Матице српске.

ћемо због просторног ограничења илустровати само одабраним примерима из студентских радова.

4.1. ЛЕКТУРА ЈЕ ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

Познато је да метафорична поимања не могу у потпуности структурирати читав циљни домен, односно да се њима нужно осветљавају само неки његови аспекти. Поимање процеса уређења текста засновано на домену индустрије у први план је стављало узастопност корака у припреми текста. У таквом случају пресликавања су се одвијала између радника на покретној траци и учесника у поступку уређења текста (преводиоца, редактора, лектора и коректора). Студенти су овакве метафоре заснивали на покретној траци за паковање производа или састављање аутомобила. Занимљиво је да су се у случају производње аутомобила пресликавања одвијала између мотора и преводиоца, тела или шасије и лектуре, а бојења производа и коректуре. Узастопност се истиче и код метафоре засноване на музичкој продукцији где се пресликавања одвијају између учесника у процесу уређења текста и аутора песме, продуцентата, дизајнера звука и постпродукције. Слична је слика и код метафоре засноване на филмској производњи: ПРЕВОЂЕЊЕ ЈЕ СНИМАЊЕ ФИЛМА, РЕДАКТУРА ЈЕ ФИЛМСКА МОНТАЖА, ЛЕКТУРА ЈЕ ТОНСКА ОБРАДА, КОРЕКТУРА ЈЕ ВИЗУЕЛНА ОБРАДА МАТЕРИЈАЛА.

Као што код *прављења аутомобила* постоје одређени кораци, тако постоје и код *превођења*. *Прављење сржи* аутомобила, онога што га покреће, *мојира*, упоредила бих са полазним преводом [...]. Следећа фаза (оклоп⁴) била би лектура [...]. Последња фаза представља *фарбање аутомобила* и *ошклањање* ситних *недосјатака*. То је коректура.

Треба скренути пажњу да се овом метафором скрива повратност односа између учесника посматраног процеса. Наиме, у реалним ситуацијама сваки претходни учесник од наредног добија повратну информацију, односно прима текст са исправкама око којих се морају усагласити пре следећег корака. Овај аспект рада на тексту сасвим се занемарује при оваквом метафоричном поимању, што можда указује на то да су наши испитаници били унапред спремни да се сасвим сагласе са свим интервенцијама сматрајући да особа која је текст исправљала боље влада језиком или материјом од њих.

---

⁴ Испитаница мисли на *шасију*.

4.2. ЛЕКТУРА ЈЕ ЗАНАТСКА ПРОИЗВОДЊА

И метафоре засноване на занатској производњи истицале су савршенство производа на уштрб сарадње и договора. Неке од њих, међутим, допуштале су и повратност сваког корака у процесу рада, па су се тако јављала пресликавања између превода и загревања метала до одговарајуће температуре, лектуре и ковања мача, и коректуре и његовог коначног оштрења. Слично метафорично поимање забележено је код испитаника који је преводбење пресликао на обликовање комада дрвета, лектуру на усавршавање облика, а коректуру на бољење дрвене фигуре.

Ја бих процес припреме текста упоредио са поступком обликовања дрвених фигура. Човек, слично преводиоцу, обликује необрађен комад дрвета. Лектор усавршава облик, изоширава ивице и заглађује површину, а коректор исправља шта је лектору промакло, лакира фигуру и окончава процес.

Метафоре засноване на другим занатима (кројачком, фризерском или козметичарском, на пример) нису осветљавале повратност процеса уређења текста. Напротив, оне су, за разлику од претходно представљених концептуализација најчешће подразумевале да једна иста особа изводи читав процес. Преводилац је у њима тај који прошива саставне делове или шиша на жељену фризуру, лектор дотерује облик и поправља погрешан бод, односно поправља рад фризера, док коректор улепшава коначни производ.

Преводилац је клијент који долази по фризуру. Редактор посматра муштерију и размишља шта би најбоље ириспјало облику лица [...]. Лектор клијента шиша прецизно и у складу са обликом главе и његовим жељама [...]. Коректор се брине да муштерија што боље изгледа када изађе из салона.

4.3. ЛЕКТУРА ЈЕ ПРИПРЕМА ХРАНЕ / УЗГОЈ БИЉАКА

Нешто малобројнија група одговора укључује метафоре код којих се процес настанка текста поима помоћу домена хране и биљака. Домен хране унеколико се преклапа са претходно описаним изворним доменом производње, јер су се студентске метафоре претежно тицале њене припреме. Тако су, на пример, испитаници домен уређења текста структурирали знањем о спремању колача, торти, одређених јела или хлеба. Код метафоре уређење текста је припрема колача пресликавања се одвијају између преводбења и следењавања састојака након пажљивог читања рецепта, ревизија превода одговара провери мерења и одабира састојака, док лектура представља проверу квалитета израде, а коректура је додавање декорације. Када је процес уређења текста поиман као прављење торте, пресликавања су се одвијала између пре-

ВОДА И КОРИЦА, ФИЛА И ЛЕКТУРЕ, ОДНОСНО ДЕКОРАЦИЈЕ И КОРЕКТУРЕ. Код припреме јела, ПРЕВОД ОДГОВАРА САСТОЛЦИМА, ЛЕКТУРА ЗАЧИНИМА, А КОРЕКТУРА ДЕКОРАЦИЈИ. Оваквим метафорама јасно је наглашена слојевитост и сложеност процеса уређења текста, а готово свака допушта и повратност процеса. Треба истаћи да метафоре засноване на изворном домену ХРАНЕ махом структурирају ПРЕВОЂЕЊЕ као сиров састојак (плод какаовца од кога се прави чоколадна смеша, или суви и влажни састојци за мешање теста), док се ЛЕКТУРА поима као кључни део процеса (прерада чоколадне смесе у чоколаду, мешање хлеба, додавање месних састојака у равиоле, премазивање палачинки кремом и сл.). Овакве метафоре имплицирају да квалитет коначног производа непосредно зависи од вештине лектора, док је улога коректора ограничена на визуелни аспект, сервирање, односно декорацију.

Превођење је као *припрема колача*. Преводац пажљиво чита *рецепт* и додаје *састојке*. Ревизија превода подразумева проверавање да ли су сви *састојци* тачно и *у доброј мери додати*, да ли одговарају *рецепту*. Лектура наступа када проверавамо да ли су нам се сви састојци *лепо сјединили* и да ли је *свака кора на свом месту*. Коректура нам је *последњи поглед на колач*, када проверавамо да нам нешто није промакло.

Кад је реч о метафорама заснованим на изворном домену БИЉАКА, у нашем корпусу оне су се јавиле три пута, од чега су две користиле поддомен ЦВЕЋАРСТВА, а трећа вртларства. У прве две метафоре процес уређења текста се поима на идентичан начин: као прављење букета. У таквој концептуализацији у оба случаја ПРЕВОЂЕЊЕ ЈЕ ОДАБИР И БРАЊЕ БАШТЕНСКОГ ЦВЕЋА, А ЛЕКТУРА ЈЕ АРАНЖИРАЊЕ БУКЕТА ПОСЛЕ ПРОВЕРЕ ПРЕВОДИОЧЕВИХ ОДЛУКА, ДОК КОРЕКТУРА ОДГОВАРА ЊЕГОВОМ ПАКОВАЊУ И ПРИПРЕМИ ЗА ПРОДАЈУ. Сличног је тона и метафора вртларства, односно баштованства у којој преводац одговара баштовану, лектор је задужен за проверу квалитета и његово евентуално поправљање, а коректор за изглед производа.

Преводац врши одабир речи, он мора да одлучи које ће *цвеће га засади*. Издавачка кућа послаће касније цвеће лектору на *анализу квалитета*. Он побољшава квалитет цвећа својим *хемикалијама* и *отклања инсекте*. Шаље га коректору који *пакује цвеће и догађа декорацију*, пре но што оно стигне до *кућца*.

4.4. ЛЕКТУРА ЈЕ СПОРТ/ЗДРАВЉЕ/УМЕТНОСТ/ИГРА

Најмалобројније у нашем корпусу биле су метафоре засноване на доменима СПОРТА, ЗДРАВЉА, УМЕТНОСТИ И ИГРЕ. Оне су се јавиле само у појединачним случајевима и овде ћемо их представити редом. Метафоричка кон-

цептуализација заснована на домену СПОРТА поистоветила је ПРИПРЕМУ ТЕКСТА са ОБРАЗОВАЊЕМ СПОРТСКОГ ТИМА. ПРЕВОЂЕЊЕ у таквом поимању одговара ПРОНАЛАСКУ ОДГОВАРАЈУЋИХ ИГРАЧА, а сами играчи последично одговарају ПРЕВОДНИМ РЕШЕЊИМА, ЛЕКТУРА се пресликава на ИДЕНТИФИКАЦИЈУ СЛАБОСТИ ТИМА И ЊИХОВО ОТКЛАЊАЊЕ ДОК КОРЕКТУРА ОДГОВАРА УИГРАВАЊУ ЕКИПЕ.

Превод је *проналазак играча и оснивање тима*. Сравњивање са изворником је *увођење бољих играча у тим*. Лектура је процес где тражимо и исправљамо *недостатке наших играча*, а коректура је *увежбавање тима*.

Преводилац је као *кошаркашки тренер* који на почетку *утакмице* својим *играчима* износи план. *Играчи* су особе које даље раде на тексту, тј. током утакмице мењају план на основу одбрамбене тактике противника. Лектор је *помоћни тренер* који планира завршни *напад*, а коректор *играч који даје кош за победу*.

У концептуализацији заснованој на домену ЗДРАВЉА, ПРИПРЕМА ТЕКСТА је ЛЕЧЕЊЕ. Међудоменска пресликавања одвијају се између ПРЕВОДИОЦА и ПАЦИЈЕНТА, односно ЛЕКТОРА и ХИРУРГА, који отклања и здравствене проблеме и њихове узроке. Како је одговор испитаника који је употребио метафору ЗДРАВЉА био непотпун, остало је недоречено које пресликавање служи за разумевање улоге коректора.

Лектор открива *бољке* текста, и мора да буде *хируршки* прецизан, али и добро припремљен пре него што почне да *сецира* текст.

Метафора заснована на домену УМЕТНОСТИ успоставила је пресликавања између настанка текста и рестаурације слике. Из метафоре ЛЕКТОР је СЛИКАР РЕСТАУРАТОР настаје пресликавање између ПРЕВОДА и ОШТЕЋЕНЕ СЛИКЕ, односно ЛЕЗИЧКИХ НЕДОСТАКА и ОШТЕЋЕЊА УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА. КОРЕКТОР је ДРУГИ РЕСТАУРАТОР, сликар или кустос који рестаурирано дело припрема за изложбу (која одговара објављивању). Преводилачки и лекторски алати одговарају сликарском прибору, а резултат рада поново зависи од вештине лектора, али и од квалитета полазног материјала (превода, односно слике коју треба рестаурирати).

Лекторова *чејкица* прелази преко *илајна*, уноси у њега светлост и изражајност. Коректор бржно *уклања* све *мрље* и неправилности и дефинише контуре како би дело могло да се *изложи*.

Само једна студенткиња употребила је метафору игре. ПРОЦЕС ПРИПРЕМЕ ТЕКСТА за штампу у том поимању одговара прављењу, односно НАСТАНКУ ДЕЧЛЕГ ЗАМКА ОД ПЕСКА. Даља пресликавања у овој метафори одвијају се између ИЗВОРНИКА и ПЕСКА, односно ПРЕВОДА и ЗАМКА, при чему ПРЕВОДИЛАЧКИ АЛАТИ (речници, приручници и интернет сајтови) одговарају ИГРАЧКАМА и ПОСУДАМА помоћу којих дете обликује пешчани замак. Испитаница експлицитно нагла-

шава да је најважнији алат овде спретност, односно вештина детета. Лектор се поима као новопридошли учесник у игри који се придружује и поправља лоше сазидане делове и пукотине у зидовима (језичке и значењске пропусте), уклања залутале каменчиће и гранчице (непотребне белине, погрешне фонтове и неуједначене размаке), док се коректор појављује касније и поравнава стране замка, додаје шкољке и другу декорацију. Занимљиво својство ове метафоре је да истовремено поштује узастопност корака припреме и допушта повратност сваке фазе настанка коначне верзије текста. Пресудна улога у оваквом поимању додељује се преводиоцу, док лектор указује на пропусте које исправљају заједно. Метафора игре у песку посебно истиче привременост њеног резултата, што сматрамо једином недоследношћу овакве концептуализације.

Процес припреме текста за штампу је попут *йрављења йеичаної замка*. Дечак од *йеска* (полазног текста) прави *замак* (превод). Он користи *различийе йосуде, чаише, йредмийе* како би направио *чврсийу основу замка*, али су му од највећег значаја његове *вешийе руке*. Он направи замак који је далеко од савршеног кад му други дечак *гође у йомоћ*. Он опази *йукоийине* у зидовима, залутале *каменчиће и йранчице*, куле *различийих висина*, као и *лоше сазидане делове*. Он све то исправља и два дечака мисле да је замак завршен. Тада трећи дечак *долази у йомоћ*. Он *йоиправља делове, догаје кулама засийавице и шкољке* због естетског изгледа. После тога три дечака *йоказују* замак свима на плажи.

Занимљиво је да конвенционалних метафоричних пресликавања која се могу чути у свакодневном говору није било у одговорима наших испитаника. Наиме, метафоре рођења или настанка, чишћења или уређења нису се појавиле ни у једном примљеном одговору. Сматрамо да је разлог томе висок степен њихове одомаћености у издавачком жаргону, због које је испитаницима промакла њихова метафоричност.

5. ЗАКЉУЧАК

Како је реч о вештини која се стиче с временом, за наставу су лектура и ревизија превода посебно захтевне јер њихови исходи умногоме зависе од доброг суда лектора, преводиоца или редактора, а за доношење исправног суда неопходно је искуство. Стога је најкориснији приступ онај који ће студентима предочити распон могућих одлука и избора и који ће им показати како да при интервенисању користе стилистичке, етичке и друге приручнике. При оцењивању се, са друге стране, не може посматрати само коначни производ рада студента, односно његова усклађеност са стандардом струке, јер ће она нужно бити несавршена, већ је неопходно у обзир узети читав процес рада, који заправо сведочи о томе да ли је дошло до усвајања појмова пове-

заних са овим вештинама. Одговори студената који су учествовали у овом истраживању у доброј су мери биле невеште метафоре засноване на неубичајеним пресликавањима између уређења текста и читавог спектра изворних домена. Сматрамо да је то последица чињенице да је задатак тражио намерну и егзегетску метафору којој они нису били вични. Без обзира на то, испитаници су тачно представили редослед поступака, показали да разумеју улоге учесника у процесу и да су усвојили подлежни принцип сарадње. Своје метафоричне концептуализације заснивали су на доменима који су им добро познати а пресликавања су била логична и разумљива. Идентификоване метафоре засноване су претежно на домену рада, односно прављења, поправљања и услуга, што указује на метонимијску заснованост овог скупа пресликавања, јер и сама лектура припада поменутом појмовном домену. Такође су забележене и оне код којих се за међудоменска пресликавања користе домени хране, биљака, уметности, здравља, спорта и игре.

Поред тога што резултати овог истраживања одражавају разумевање појма лектура код студената англистике, они истовремено представљају и својеврстан попис педагошких метафора које се могу непосредно користити током наставе. Метафоре се, због своје егзегетске или објашњавајуће функције доводе у нераскидиву везу са науком, посебно кад је реч о њеном теоретском аспекту (Бојд 1993). Оне, наиме, омогућавају да се сложени научни појмови представе на разумљив начин и стога служе као својеврсни мост између научника и стручњака са једне и ученика, односно шире популације са друге стране (Деинан 2014). Додатно, како су обично намерне, о чему сведочи и чињеница да су у нашем корпусу често јасно обележене изразима *као*, *још*, *ујоредила бих са* (видети Стен 2017), трајност, односно постојаност метафора лектуре идентификованих у овом истраживању могле би се и дугорочно пратити у неким будућим истраживањима. Познато је, наиме, да се неће свако новонастало пресликавање између два појмовна домена одржати у језику. Но, такође је познато да се развој или каријера метафоре може окончати и њеним устаљивањем, односно конвенционализовањем у језику (Баудл, Гентнер 2005). Стога би испитивање каријере ових педагошких метафора могло представљати један важан правац додатне анализе.

Други правци истраживања заправо произлазе из ограничења ове студије. Она се, наиме, бавила поимањем лектуре код студената англистике, па би било занимљиво испитати колико су метафоре које су они понудили подударне са онима које би употребили студенти других страних филологија, односно србистике. Одатле би се путеви могли рачвати у смеру испитивања метафора које за поимање лектуре користе сами стручњаци, лектори и коректори, као и универзитетски наставници који се овим темама баве.

ЛИТЕРАТУРА

- Baudl, Gentner (2005): B. F. Bowdle, D. Gentner, The career of metaphor, *Psychological Review*, 112, 193–216.
- Bojd (1993): R. Boyd, Metaphor and theory change: What is metaphor a metaphor for?, In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 481–532.
- Bučer i dr. (2006): J. Butcher, C. Drake, M. Leach, *Butcher's Copy-editing: The Cambridge Handbook for Editors, Copy-editors and Proofreaders*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Vadingam (2014): A. Waddingham, *New Hart's Rules* (second edition), Oxford: Oxford University Press.
- Grinberg (2015): S. Greenberg, *Editors Talk About Editing: Insights for Readers, Writers and Publishers*, New York: Peter Lang.
- Grinberg (2018): S. Greenberg, *A Poetics of Editing*, New York: Palgrave MacMillan.
- Deinan i dr. (2014): A. Deignan, J. Littlemore, E. Semino, *Figurative language, genre and register*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Evans (2004): M. R. Evans, *The Layers of Magazine Editing*, New York: Columbia University Press.
- Ethil (2000): D. Athill, *Stet: An Editor's Life*, London: Ganta.
- Klark (2017): R. P. Clark, 40 Things I Learned About the Writing Craft in 40 Years, *The Poynter Institute*, <https://www.poynter.org/reporting-editing/2017/forty-things-i-learned-about-the-writing-craft-in-40-years/>.
- Lejkof (1987): G. Lakoff, *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*, Chicago: University of Chicago Press.
- Lejkof, Džonson (1980): G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.
- Lejkof, Džonson (1999): G. Lakoff, M. Johnson, *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, New York: Basic Books.
- Makormak (1988): T. McCormack, *The Fiction Editor*, London: St Martin's Press.
- Mosop (2001): B. Mossop, *Revising and Editing for Translators*, Manchester: St. Jerome.
- Nelson (2003): T. H. Nelson, A File Structure for the Complex, the Changing, and the Indeterminate, In: N. Wardrip-Fruin, N. Montfort (Eds.), *The New Media Reader*, Cambridge, MA: The MIT Press, 134–145.
- Oven (1996): P. Owen (Ed.), *Publishing Now*, London: Peter Owen.
- Plotnik (1982): A. Plotnik, *The Elements of Editing: A Modern Guide for Editors and Journalists*, New York: Macmillan.
- Pragledžaz (2007): Praggledžaz Group, MIP: a method for identifying metaphorically used words in discourse, *Metaphor and Symbol*, 22, 1–39.
- Sten (2017): G. J. Steen, Deliberate metaphor theory: Basic assumptions, core tenets, remaining issues, *Intercultural Pragmatics*, 14(1), 1–24.

РЕЧНИЦИ

RMS (1967–1969): *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, I–III, Novi Sad – Zagreb: Matica Srpska – Matica Hrvatska.

RMS (1969–1976): *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, IV–VI, Novi Sad – Zagreb: Matica Srpska – Matica Hrvatska.

Tatjana S. Grujić

Jelena R. Danilović Jeremić

University of Kragujevac

Faculty of Philology and Arts

Department of Anglistics

ANGLISTICS STUDENTS' METAPHORICAL CONCEPTUALIZATION OF EDITING

Summary: Editing, as the process of translation revision and preparation for publication, involves correction, condensation, organization, and other modifications aimed at producing an accurate and consistent piece of work. It involves creative skills, cooperation, and a precise set of methods. This study explores how the translation trainees, students taking the university course in *Editing and Proofreading for Translators*, understand, think and talk about the newly acquired editing skills. The respondents were asked to summarize the process of text preparation using metaphors. Their answers were analyzed through the lens of cognitive linguistics, namely the conceptual metaphor theory. The results demonstrate that the trainees predominantly base their metaphorical conceptualizations on the source domains of WORK OF PRODUCTION (both industrial and manual), mapping EDITING onto INDUSTRIAL PROCESSES, SERVICE INDUSTRY OR MANUAL CRAFTS. The analyzed metaphors also comprised those based on the domains of FOOD and PLANTS, as well as the few exploiting the domains of ART, SPORTS, HEALTH and CHILD'S PLAY. The choice and nature of the metaphors used by the translation trainees reflect the students' attitude towards technical and linguistic correction of the work: translation and revision are essentially seen as skills of MAKING OF MENDING, which require experience, competence and systematic work. The exegetical function of the deliberate metaphors obtained in this study remains to be further explored.

Keywords: editing, translation revision, translation, conceptual metaphor theory, translation teaching.